अथेयं चिरान्ध्रक्रोकी -

1

व.ती

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ सूतकनिर्णयः ॥ षण्मासाभ्यंतरे पुस्त्वपुरुषनिहिते गर्भमात्रे विनष्टे
मातातन्मासंसंख्यासमदिनमशुचिः स्नानशुद्धाः सपिंडाः ॥ ऊर्ध्वमासद्वये तु त्रिदिनमशुचयो ऽतः
परं सूतिवत्स्याच्चातुर्वर्ण्यस्य तु त्र्यहं वयसि यथोच्यते शौचमात्रं ॥१॥ जन्माशौचं नरालेयदिशिशु
नशनं नालछेदात्पूर्वकाले निःप्राणो निपतेद्वा जननजनितमाशौचमस्त्येव कृत्स्नं ॥ आनालछेदनाद्वै
न्निधनमुपगतस्तत्र अहेणैव शुद्धिः सर्वेषां सूतिकायास्त्विह च सकलजं प्रेतशुद्धिस्तु सद्यः ॥२॥
स्नानं प्राक्कुनामतो वाग्दशानजननानतोऽहः परेनेत्रिरंघे ऽघेलजापि सद्यस्तदुपरि दिनमात्र्य
हं तच्चौलकृत्स्ये ॥ सच्चौले तु त्रिरात्रं त्रिदिनमितरथा प्याग्वतान्ज्ञात्यशौचं मातापित्रोस्तु पु
त्रे त्रिदिनमरशने सन्निधौ नष्टचेष्टे ॥३॥ तुनह्यब्देऽत्रसंज्ञे जनिकरजननी सोदराणां दशाहं ॥१॥

पहास्यूर्ध्वमेवाधिकमिह विषये शौचकं तु त्रिरात्रं ॥ स्त्रीषु संस्थाने न शुद्धौ त्रिपुरुषवि
षये सातिरात्रौ रकालादर्वाग्वा गर्भान्नतोह्नात्रिभिरूपयमनादूर्ध्वं गोत्रे स्यकं च ॥४॥ जन्मन्यौपे
तमस्यापि च दशनिशाहादशाहानि पक्षं मासं वर्णैः क्रमेणाशुचयः पञ्चितरे शूद्रजाति
स्तु पक्षम् ॥ यानप्रस्थो यतौ चोपरमति क्षुल्लजे पंडके चापि क्वतः स्याच्छौषिद्धोविप्रगुरुस्थैमनातव
ति च दिनं युद्धविद्धे तु सद्यः ॥५॥ श्रावेतीते दशाहात्सम्भतिविंयके भ्राकृत्रिमासात्त्रिरात्रं पक्षिण्या घ
षष्ठमासात् दिनमिह नवमात्स्यात्ततः स्नानमात्रं ॥ स्नानं देशान्तरस्थे स्वपितृविषये देशका
लाविशेषात्स्वं मातुः सपत्न्याः क्षिदिनमिदमतिक्रान्त्यशौचे समाने ॥६॥ पित्रोर्गेहे समन्ततः प्रस
वमरणयोरेकमौ रात्र त्रिरात्रं स्यात्तौ पितृव्यादिकानामथ पितृमरणे व्यूढपुत्र्यास्त्रिरात्रं ॥ येनेषाचार्य

2

मातामहदुहितृसुतश्रोत्रियर्त्विक्सयाज्यस्वस्त्रीयेषु त्रिरात्रं त्रिदिवसमशुचिःस्योदकस्तू
भयत्र ॥७॥ पक्षिण्याशौचं मृतेर्दुहितृसुते सहाध्यायिवं पुत्रयां ते वासि श्वश्रू सुमि
त्रे श्वसुरभगिनिकाभागिनेयत्रयाणे ॥ मातामहां च पित्रोस्वसरि च विरते मातुले मातुलान्यां चाथो
सज्योतिरेव स्वविषयन्तृपतौ ग्राममनापेचनष्टे ॥८॥ शिष्योपाध्यायवंधुत्रयगुरुतनयाचार्यभा
र्यासगोत्राऽनूचानश्रोत्रियेषु स्वगृहपरमृतौ मातुले चैकरात्रं ॥ रात्रिं सब्रह्मचारिण्यथतुकपन
पि स्वल्पसंबंधयुक्ते स्नानं वासोयुतं स्याद्दिहमपि सकलं सर्ववर्णेषु तुल्यं ॥९॥ बह्वाशौचस्य मध्ये त्वप
रमपि समं स्वल्पकं वा स्वजातिप्रेले जात्यंतरं वा यदि भवति नदा एवंविशेषेणाशुद्धिः ॥ द्वाभ्यां तद्वात्रिंशो
षेत्रभिरपरदिने यामिनी यामशेषे चैन्नाशौचे त पितृर्ध्यां पितुरुपशमने पक्षिणी मातृमृत्यौ ॥१०॥ स

र्वत्वाशौचमंतर्यद्द्विदितमिदंशेषमात्रेणशुद्धिर्दाहाहाद्दाहितांग्नेर्मरणदिवसतोन्यत्रकुर्यात्शौ
चं॥ प्रेतैस्नात्वासचैलंविहितहितरुत्तावर्द्धकाःस्नतिकालुत्रिंशद्रात्रौनयोग्यापितृसुरकरणेर्विंशति
पुत्रसूत्स्न॥११॥ निर्हृत्यान्यंप्रतीतीतंदिवसमशुचिकोप्यासुवर्णंतिहुत्वाशौचोयानाथमाघकलुशात
कलसभागाप्लवेनैवशुद्धेत्॥ नीलोपाध्यायमातापितृपरमगुरून्ब्रह्मचारीनदोषीतिभ्योन्यंनिहृतो
स्यञ्जलमपिवितलंनश्यतेवश्यमेव॥१२॥ तुल्योत्कृष्टातुयानेवसनसहितकोऽभस्ययाकूस्यवेद्रिं
स्पृष्ट्वाज्यंभाश्यभुञ्जेद्द्यदिनमशुचिर्हीनवर्णेतुयाते॥ पक्षिणेपक्रांतरोत्तुव्रजनद्दहभवेद्धनरत्वेत्रि
रात्रंहत्वास्नात्वाश्रुनघ्रामसुयमनशतंसपिरिशांचकुर्युः॥१३॥ नातांबाचार्यकेभ्योऽनलजलतिलदो
ब्रह्मचारीतरीयाशौचेचो ५ चो अन्यस्तस्यपुनरुपनयनंचाधिकारयेत्॥ अन्येसजातिकेभ्योयदिददति

दे०३

तदा तस्यैव तज्ज्ञाः स्युः कुर्युस्तच्छुद्धये बाधमर्द्धहेन विधौ तं लभेवाप्नुवंति॥१४॥ पालाशी माहिताग्नेः
प्रतिकृतिमथवास्थीनि दग्ध्वा दशाहान्याशौचानां नयंस्तु स्तितद्भतरन्त्यपांत्री ल्यहान्येव कुर्युः॥ अन्यो वि
प्राधशौचे सहदेतनमर्दस्तावदाशौचमल्पावधावत्तेषां तदंतेहनमपि च चंद्रोदने ह्येकरात्रं॥१५॥ जन्मरे
न्यस्पृश्यसूतकी भवति कुलभुवां मातृवर्ज्जं पितुस्तु स्नानादूर्द्ध्वं स चैलोऽदग्धनिधनदेहेनाशौचकेल्ये
चिभागे॥ पूर्वोशस्योपरीष्टं महति च यदि संचायनं हेत्तमासीन्नोचेत्तस्योपरिष्टादथ तु गृहजयोर्द्धि
सयोरापन्नवोर्द्ध॥१६॥ अन्नेनोपात्तयोस्तु द्विरजनिचरणाद्दत्तदासादिकानां स्वाम्याशौचात्संख्या
समदिनगमानादूर्द्धमन्यत्तु सत्कम्॥ जाते पत्ये तु तस्मिन्नहनि निशिवत न्मंगलार्थेषु योन्याः स
वीशौचं सदानो भवति यतिवनिब्रह्मचर्यस्थितानां॥१७॥ तत्सकार्येषु सत्रिष्ठतिन्दपन्नपवर्ह्रीस्वि

॥३॥

नर्लिङ्गस्वदेशभ्रंशापत्त्यप्यनेकश्रुतिपठनभिषक्कारुषित्व्यालुसाणां ॥ संग्रारत्नेषुदानोपनयनत्य
जनश्राद्धयुद्धप्रतिष्ठाचूडातीर्थयात्राजपपरिणयनाद्युत्सवेष्वेतद्वर्ज्ये ॥ १८ ॥ नाशौचाज्ञातयः स्युः पति
तपतितसुतब्रह्मविद्वातिषु दोषासांपडिचौराश्रमरहितसुपेयहीनोपगास्तु ॥ संदृष्टपात्सर्प्यविप्राक्षिति
पपशुद्दिवाश्रीर्त्तिकाद्येर्तेष्वस्येच्छापूर्वं च शास्त्रान्यलननज्ञलविकानाशकाद्येमन्तेषु ॥ १९ ॥ ना
शौचं शाककाष्ठाजिनलवणतृणक्षीरनीरामिशेषु पुष्पेमूलेफलेचौषधिदधिमधुषुस्यौत्रिलेषा
म भोज्ये ॥ इत्यादीमानिस्वयमनुमननास्यामिनोथातिजाताशौचेवाकृत्रिमेवापत्तिमपत्ति
लचापिसर्वेष्वपिस्यात्रा ॥ २० ॥ जातारत्यग्निनावह्निपरिणयनविधेर्दृष्टिराधानकालात् गृह्येणेर्दृत्तु
विष्याहितहुतवहनैर्लौकिकेनाम्यभावे ॥ चंडांशिचिंताग्निपतितहुतवहं संस्मृतिक्रमेयवहीनूज ला१

स्याष्टूरा हृतैनैंधनरहनघृतापेन देहोप्यदाहः॥२१॥ सर्वेतूष्णीं विदध्यादुपनयनविधेः आक्परंतुस्य
ज्ञारवागृह्याक्तैस्तद्विधानैः सकलशवविधिं न्येकुवीऽ वरो वा॥ पुत्राभावेक्रमेण स्वकुलजजननीवंश
ज्ञिष्यात्विजो वाचार्यो वा यत्र कुर्यात्प्रथमदिनविधिं सोपि तत्सूतकान्तं॥२२॥ ग्रामान्मनः स्वान्तमाद्यं नज
लहुतवहौ नाम वर्षात्र यान्तः कामं चोर्द्ध्वं तु निस्यौ भवत उपरते चौलके चौलयुक्तेः॥ निस्यौ कालावि
शेषाद्यपि त्वहसुरवराः स्नापयित्वा वरस्त्रकृगंधाद्यैः शोभयित्वा मृतमथ खननेनैव योग्यमान्यैर्विलि
प्य॥२३॥ अत्यग्न्यागारान्नगच्छाबहिरवनिखनुरं क्षत्रियं त्ततरेण प्राग्द्वारेऽलेववेश्यंतिपित्वादिमिहषसं
नान्येयित्वानुयायुः॥ वर्षीयः पूर्वमस्ना द्विशरद उपरतौ नानुयाने नियामः भूइः स्पृष्टो थवो यदि भवति
मृतप्रेतभावान्नमुक्तिः॥२४॥ सातीनांमातृपित्रोरपि परमगुरोर्निस्यमेमोपमित्र प्रत्ता स्वस्त्री ॥५॥

यथाऽन्य श्वशुर गुरु सुहृद्याजकानां यथेच्छं॥ न ब्राह्मब्रह्मचारी अनियति पतित क्लीब पाषंड चौराद्यु
पैस्तैत्र पिंडान्न जजलकपनानहर्कातेतु सूत्का:॥२५॥ संस्कृत्यानीत्क्रमाणाः सकलकुल भु वीवालवृद्ध
व्रजितानाहेयेऽब्दद्वयं पयसि सवसनाः एकवारं निमज्ज॥ पाषाणेत्रि:सहस्र द्वासप्ततिदिनमुदकं
ब्राह्मणे दक्षिणास्थाः स्वेन्नदद्युरवावैमत्ताः वलिशिवेतु आद्युरवास्तेददीरन्नु॥२६॥ स्नायुर्भूयोपित
त्रित्रिनिशाम नशानाज्ञातयोह निशिंकाकीलोसकाशनावामि पलवण पयः क्षार मन्नं ज्येयुः॥
स्त्रीसंगं मंगलानियसनहसनं मुद्रोद्दनो चासनानि ताणि स्त्रीणां क्षितौ नैते दृष्यगति नियताः संविशेयुस्त्रि
ण्णा यां॥२७॥ संस्कृत्ती दर्भपुंजे समधु दनन अस्यहं पिंड मेकं मा वेवा वयेतत्प्रथमदिन चरु द्रव्यमे
को परिशिष्टात्॥ द्वाहा ह्वादेवगण्यं चयनं दिन दिने मिनाद्रितो हो चतुर्णीमेक स्मिन्न्सप्तमे वा हनि नव

5

मद्दिनेवानुपेतेतुनैनत्॥२८॥ वर्षीयस्त्वुड्डत्वौ तू परिवपननखच्छेदनं स्तनकौ तेमध्ये वाक्षेपि
दद्युः पितृपरमगुरुश्चैव वायाद्दिनित्यं॥ अत्र स्मार्तैस्तु माध्वीमणिनमभालेलस्वस्वगृह्योविरि
सोक्तलाशनं च दद्याद्दशुभमभयमिदं भूसुरेभ्यः श्रुमाध्वी॥२९॥ दत्वापिंडं सपिंडाः परशावदहनस्नायका
श्चवत्रजित्वानदेस्य द्वारि चास्य प्रशाजितमनसोनिंबपत्रं विदश्य॥ आचम्याग्न्युदूर्वाकुरवरवृष
मानक्षतान्नूलोमयं च स्पृष्ट्वा सिद्धार्थैसान्यपदशादिपदं न्यस्य सर्वे विशेयुः॥३०॥ इति त्रिस्थलीसमाप्तेयं

6